

(۲۹۰)

شاه نامه

فردوسی طوسی

(ابوالقاسم حسن بن اسحاق شرفشاه)

(۴۱۶ . م)

باندازهٔ مجلد ۳۸ میلیمتر - جلد ابره تیماج متن و حاشیه سوخت
تحریر تریج و نیم تریج و گوشه ، طلا بنوش بطلای سبز و حاشیه ،
بوته اندازی بطلای سرخ ، باد و حاشیهٔ برجستهٔ روحنی ، متن مشکئی گل و
بوته نقاشی مذهب ، اندرون تیماج عنانی تریج و سر تریج و گوشه و
حاشیه ، بند روسی سوخت محرق ، روی زمینهٔ لاجوردی ، جدول مذهب -
کتابخانهٔ خانیانغ نخودی ، جدول زرین دار - دو صفحهٔ اول مندرسه و آغاز نسخه
و تمامی صفحاتی که تصویر دارد و صفحهٔ مقابلهٔ آن ، بین السطور طلا اندازی
شمارهٔ صفحات ۷۰ ، هر صفحهٔ ۱۰ مصرع ، هر سطر سه بیت (شش مصراع) -
عنون عموماً بقلم زر و سفید مذهب تحریر دارد ، سر سخن های منقش مذهب
بمناز ، بخط رقاع کتابت عنانی - نسخه شروع می شود ، بایک شمس مذهب
برعص ممتاز که در میانه روی متن زر بوته اندازی این عبارات بقلم
زر تحریر دار بخط رقاع نوشته شده است : « قد زینت ضرر هذه الايات
و نوادرها و رتبت درر هذه المعاني و جواهرها ، برسم خزانه السلطان
الاعظم مانك رقاب الامم حامي حوزة الاسلام اعظم سلاطين الانام

غیاث السلطنة والذخیرة والذخیرة ، بایسنغر بهادر خان ، خدایه سلطنته .
و در همین صفحه بالای شمس ، در محل نامناسب بی قرینه ای
یک تریج کوچک مذهب مرصع انداخته اند که جدید تر از اصل
و بنظر می رسد که مهری یا یاد دهنشی بوده است که روی آنرا پوشانیده اند .
صفحه دوم و سوم جمعاً یک تصویر شکار گاه سینیاتور ممتاز است ،
که حواشی آن دو صفحه ، یک حاشیه مذهب مرصع عالی دارد . دو صفحه
سوم و چهارم ، متن و حاشیه مذهب مرصع ممتاز که در میانه روی
دو تریج بشرح شمس صفحه اول این عبارات نوشته شده است : « قد امر
بتحریر هذا الكتاب الشریف و سطر ذلك الرق المنیف الذی كانت کلماته
کالجواهر النور و الفاظه کالذی النواثر و اشار بتذهیبه و تصویره
السلطان الاعظم و انخافان الاکرم زیة الملوك و انسلامین و عمدة الاکامرة
و انخواتین ، غیاث السلطنة و الذخیرة و الذخیرة بایسنغر بهادر خان ، زین الله
دریر السلطنة بوجوده » و در چهار کتیبه پیشانی و ذیل بهمان شرح ،
این عبارات نوشته شده است : « هذا کتاب فیه نقایس بواقیت الاخبار ،
و قرائد فوائده نالی بحوار الاشعار الموعوذة علی الاحداق عند اولی الابصار ،
المنبئة عن قصص السلاطین و الملوك الاخبار » - دو صفحه پنجم و ششم ،
متن و حاشیه مذهب مرصع ممتاز که در متن دو صفحه شریک ۱۳ سطر
از مقدمه مشهور کنایت شده و بین السطور طلا اندازی است و در چهار
کتیبه پیشانی و ذیل ، این عبارات بخط کوفی تزئینی عالی ، بسقید اب
نوشته شده است : « هذا کتاب فیه شرایس ابکار الخواطر و الابصار ،
و بحوار صدف نالی المحتورة بحوار الاشعار ، المنحروذة فیه تواریخ الملوك
و الاسمار ، لیخزن فی خزنة السلطنة الی آخر الادوار » - دو صفحه ۳ و ۴
و ۵ ، متن و حاشیه مذهب مرصع ممتاز که در چهار کتیبه پیشانی و ذیل
بخط رقاع بقلم زر تحریر دارد روی متن زین نقش این عبارات نوشته
شده است : « تذکرة اسماء السلاطین ، مفرح الخواطر و تحریر احوال الخواقرین

محبیر انضمامی ، بن دعائه بالرحمة فله الرحمة المتكاثرة ، من الله الاحد
 الصمد الوهاب الغافر . « و در متن فهرست طبعات سلاطین و اسامی
 شاهان را هر یک در یک سطر مذهب بدم سقیداب بقلم رقاع بسقیداب
 نوشته است . دو صفحه ۲ و ۲۶ که آغاز متن شاهنامه است ، متن
 و حاشیه مذهب سرصح و در چهار کتیبه پیشانی و ذیل این عبارات
 بخط کوفی تزیینی عالی بقلم نیل نوشته شده است . »

۱۰

و در بیان هر صفحه ۲ ، سفر چهار مصرعی از متن شاهنامه
 نوشته و بین سطرها اندازی دو صفحه بعد نیز بین سطرها اندازی
 و یک سطر لوح مذهب سرصح دارد که در کتیبه آن روی متن زربخش
 بخط نیک چلی بسقیداب تحریر دار نوشته شده است : « در بیان آفرینش
 افلاک و انجم » . دو صفحه آخر نیز مانند دو صفحه اول در چهار کتیبه
 بهمان خط ، بسقیداب این عبارات نوشته شده است : « هذا ختم الكتاب
 الذی »

مجموعاً دارای ۴۲ مجلس میناتور آیرنگ ممتاز دارد . بخط
 نستعلیق کتابت خفی خوش . رقم جعفر یا دستغری تبریزی . تاریخ تحریر
 سال ۸۳۳ - (شماره ۴۷۵۲)

آغاز نسخه :

انتاج سخن آن به که کدراهن کمال پشناى ملك الملک خدای متعال
 پادشاهی که به پورامن جا مشن نرسد از ازل تا بابد زحمت تعصبان و زوال
 « مالک الملکی که در تدبیر ملک و منکوت و تریست عالم لا هوت
 و ناموت بوزیر و مشیر و ظهیر و نصیر محتاج و مستقر نگشت
 . . . اما بعد ، درین ایام که تاریخ هجری بیست و بیست و نه
 رسیده است ، حضرت شاه و شاهزاده اعظم . . . معز الحق و الدنيا و الدین

امیرزاده بایسنقرخان... از توقف و اهناسی که یکلام موزون و سخن
 گزاری مطبوع و دامنن اخبار و آن ریسندیده سلاطین بزرگوار و آئین گزیده
 پادشاهن جهانگداز از اکاسره نامدار و قیامره کنهکار که برصاحبان حقایق
 خیل و نیابت دارد، گاه گاهی بمطالعۀ شهنشاه که فردوسی طوسی
 گفته است و در نظم آن در ذری منته است اشتغال می نمود. هر چند
 شهنشاه می متعدد در کتب خانۀ همایون عهد بود، اما چنانکه مزاج
 نازک و طبع لطیف شه و شهزاده آنرا پسندیدی، نبود و چون در روزگار
 دولت همایون... هنر یا لا گرفته است... اشارت همایون نافذ گشت که
 از چند کتب یکی را مصحح ساخته مکمل گردانند... و در دیباجه
 حکایت جمع آوردن باستان نامه که اصل شهنشاه است و جمعی شعر که
 بنظم آن مشغول شدند تا آن زمان که بر فردوسی اتفاق کردند و تمام
 کردند فردوسی شهنشاه را و حکایت خردان و نویدی او از سلطان محمود
 و ایاتی که در شکایت از سلطان محمود گفته است با آنچه از احوال
 فردوسی استماع افزاده و جدولی که مجمل طبقات سلوک عجم از آن
 معلوم شود و شجره نسب ایشان از کیبورت تا یزدجرد، کتابت کنند
 بنا بر مثال معنی این دیباجه بدین بیان مکتوب گشت.

عجم آوردن کتاب - راویان آثار و ناقلان اخبار چنین روایت کنند
 که در ایام صفی سلوک عجم خاصاً سانسایان و از ایشان سیما پادشاه
 عادل انوشروان را بجمع اخبار گذشتگان و تصحیح احوال و حکایات
 ابدن، شمره و ولوع تمام بود و پیوسته باطراف و اکناف جهان فرستادی
 تا در هر مینکت حکایات سلوک آنجا با قضایاء دیگر که شایسته ذکر
 بودی فلهنص نمود، تحقیق می کردند و نسخه آن بکتب خانۀ می سپرد.
 چون بزمان یزدجرد شهریار رسید مجموع آن تواریخ مشرفاً در خزانه او
 جمع آمده بود. دانشور دهقان را که از جمله اکابر بدین بود و
 شجاعت و حکمت با هم جمع داشت، بفرسود تا آن تواریخ را فهرستی

نهاد و از ابتدای دولت کیومرث تا انتهای سلطنت خسرو پرویز بر ترتیب یاد کرد و هر سخن که در آنجا مذکور نبود از میدان و دانایان برسید و بدان ملحق گردانید تا تاریخی جمع شد در نهایت کمال تا زمانی که سعد بن وقاص خزیمه بزدجرد بختیست گرفت؛ آن تاریخ در میان غنائم بود، پیش امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه بردند. مترجمی را فرمود که از مضمون این کتاب خبر دهد. بعضی از آن کتاب چون تواعد عدل و داد بیشتر ادیان و غیر آن از عزایم منولک عجم و تدبیر و رأی ایشان بازگفت، بغایت مرضی و مستحسن افتاد و فرمود که آنرا بزبان تازی ترجمه کردند؛ اما بعضی دیگر از سخنهای ناسامعقول و ناپسندیده بود چون معتقدان عبدة الشمس و آتش پرستان و قواعد صایران و حکایت زال و سیمرغ و امثال آن بشنید فرمود که این کتاب شایسته ملاحظه و مطالعه نیست...

« شرح احوال حکیم فردوسی رحمة الله علیه ... » « ذکر بیبی که مزاج سلطان بدان جهت بر فردوسی متغیر شد ... » « ذکر اتمام شهنشاه و ایباتی که فردوسی در شکایت گفته است ... »

پایان مقدمه منثور: « ... و اما وقایع حکیم در شهور سنه عشر و اربعه مائه بود رحمة الله علیه. ایزد سبحانه و بعانی ملاحظه و بظالعه این کتاب شریف را بر خدام حضرت خلافت پناهی بخجسته و همایون دارد. (صراع) این دعا را ز همه خلق جهان یاد آیین. »

آغاز متن شاهنامه :

« بنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه بر نگذرد. »
 پایان نسخه :

« از این بس نصیرم که سن زنده ام که تخم سخن را بر آکنده ام
 هر آنکس که داردش و وای و دین بس از سرگ بومن کند آفرین
 نویسته را ای خدای کریم پیاسرز و آزاد کن از ججم »

د تدويع القراع من تحرير هذا الكتاب الشريف... بهشارة الخفائي
 انون مافان ملاطير العود والزمن... غياث السلطنة والذرية وانتهين
 بایستغیر بهادر سلطان خدا لله تعالی ملکه و مسطانه ، علي بذالعبد
 الضعيف المقتدر الي رحمة البارئ جعفر البایستغری اصبح للشاخوانه
 في الخامس من جمادى الاولى سنة ثلث و ثلثين وثمانمائة هـ لانيه
 و الحمد لله اولاً و آخرآ .

با اینکه این نسخه بی تغییر خوب نگاه مندری شده و فرسوده نشسته
 است شانزده دو خط دارد ۲۰۰ بکی بعد از صفحه ۱۷۸ که چهار ورق
 و معادل فریب ۱۰۰ بیت است و دیگر پس از صفحه ۱۰۰ که معظ
 آن نیز بهین میزان است و در صفحی مجددی که شده صفحات ۱۰۰
 ۱۰۵ و ۱۷۸-۱۷۹ را متن و حاشیه و دشوش تصحیف کرده اند.

تاریخ ورود این نسخه بکتابخانه معلوم نیست. در پشت صفحه
 اول در بالای سینه مرصع مجری بنسج ، سلام علی بر اعیان ۱۲۶۳ هـ
 را در ذین سینه مجری بر نظام گروسی بنسج ، عید انزاجی مستعلی
 ۱۲۶۳ هـ را دارد و شاید نسخه را عبد او تقاسیم کتابخانه کرده باشد.

(۲۹۶)

فردوسی

باندازه ۱۰۰ × ۲۶۰ سیستور جلد ابره تیداج تیدودی نرغ و
 سر نرغ و چکی و حشیه ضربی ، اندرون بسش نربا کی نرغ وینترنج
 و گویند سوخت معرفی عالی روی زیند لاجوردی دستعلی و ریخته -
 کاشه دوست آبدی جدول زرین دار سعادون بخط واقع بقیم زر تحریر دار
 نوشته شده. یک سر نوع دستعلی مرصع عالی که در کتیبه آن بخط توفی

تزیینی بزر، روی متن لاجورد نوشته شده « کتاب شه نامد » - دو صفحه
اول متن و حاشیه مذهب مرصع لاجوردی عالی که در میان هر صفحه
۱۱ سطر از دیباچه نوشته شده است و در پیشانی و ذیل این دو صفحه
بخط کوفی تزیینی بقلم سفید این دو بیت نوشته شده

« سکه کندر سخن فردوسی طوسی نشاند

کافر مگر هیچ کس از زمره فرسی نشاند

اول از بالای کرسی بر زمین آمد سخن

او دگر بارش گرفت و بر سر کرسی نشاند» (۱)

- دارای ۱۲ مجلس تصویر مینیاتور عالی (که بعضی سواخ را
محو کرده اند) بعلاوه دو صفحه اول ماقبل متن کتاب دو مجلس تصویر
است که حاشیه آن مذهب لاجوردی عالی است - ۲، ۱۱، ۱۲ صفحه، هر
صفحه ۵۰ سطر، هر سطر دو بیت - خط بنفیسه منور نسخ کتابت عالی
و خط متن شاهنامه نستعلیق کتابت خفی متوسط - رقم محمد ششمنی -
تاریخ تحریر سال ۸۴۷. (شماره ۴۷۵)

آغاز: « بسمه ... دو خیرست که روزگار سلطان محمود غازی
رحمة الله علیه مردی از بختشمان فارس بود و شغلی بردت وی یرقت ... »
پایان: « ز ما بر روان محمد درود همی تا بود روز و شب تاز و بود »

« تمت الكتاب . كتبه الفقير الضعيف عباد الله تعالى الغني محمد
بن محمد بن علي حنفي ششمنی اصلاح الله تعالى عنهم . في سلخ حنفر
ختم بالخبر وانظر نسند سبع واربعين وثمانمائة الهجرية النبوية المصطوية

(۱) این دو بیت را در جای دیگر بطرز ذیل آورده اند :

سکه کندر سخن فردوسی طوسی نشاند تا نه بند ری که کس از زمره فرسی نشاند

اول از بالای کرسی بر زمین آمد سخن او دگر بارش بیالابد و بر کرسی نشاند

(۲۹۷)

شاه نامه

فردوسی

باندازه ۲۱۵ x ۳۶۷ - جلدستوای روحنی عالی منقش بدو مجلس
تصویر مذهب ، اندرون سرخ ساده - کناخذ متن دولت آبادی زرقشان
چندون زرین دار - بسیاری از صفحات متن و حاشیه و وصالی شده - عناوین
بسفیداب تحریردار ، در مرسخنه های مذهب در صبح روی متن از بوته
اندازی نوشته شده است - دو صفحه اول نسخه و دو صفحه آغاز متن
شاهنامه ، متن و حاشیه بین السطور طلاً اندازی منقش ، حاشیه بوته
اندازی مذهب منقش عالی - ۷ سر لوح مذهب در صبح عالی در ابتدای
نسخه و آغاز متن شاهنامه که در کتبه آن دو روی متن زر منقش ، عنوان
دیباچه و شاهنامه و ناظم ، سفیداب تحریردار نوشته شده است -

۴۳ مجلس تصویر میتی نور خوش و صفحات مقابل تصویرها بین السطور
طللاً اندازی منقش - صفحات : ۱۳۴ ر ۱۳۵ ر ۱۵۶ ر ۱۷۴ ر ۱۷۵ ر
۲۲۰ ر ۲۲۱ ر ۲۴۰ ر ۲۴۱ ر ۲۶۲ ر ۲۶۳ ر ۲۸۶ ر ۲۸۷ ر ۳۷۴ ر
۳۷۵ ر ۳۹۲ ر ۳۹۳ ر ۴۸۸ ر ۴۸۹ ر ۵۳۳ ر ۵۳۴ ر ۵۵۵ ر
۵۷۴ ر ۵۷۵ ر ۶۳۶ ر ۶۳۷ ر ۶۴۶ ر ۶۴۷ ر ۷۵۶ ر ۷۵۷ ر ۷۹۰ ر
۷۹۱ ر ۸۶۴ ر ۸۶۵ ر ۹۶۶ ر ۹۶۷ ر ۱۱۰۶ - ۱۱۰۷ ، متن و حاشیه ،
حاشیه بوته اندازی مذهب - دو صفحه آخر بین مصرعها تسمه مذهب
منقش - ۱۲۲۱ صفحه ، هر صفحه ۲۵ سطر ، هر سطر ۲ بیت ، ۱۲
میلیمتر - خط نستعلیق کتابت عالی و خوش - بدون رقم و تاریخ تحریر
(حدود سال ۹۵۰ - شماره ۴۶۷)

آغاز مقدّمه ستور « افتتاح سخن آن په که کند اهل کمال

به ثنای ملک العرش خدای متعال »

« مالک الملکی که در تدبیر ملک و منکوت و رتبت علم لاهوت

و ناسوت بوزیر و مشیر و ظهیر و نصیر محتاج و مفتقر نگشت »

پایان مقدمه « وفات حکیم ابوالقاسم فردوسی در شهور

سنه ست عشر و اربعمائه هجری النبوی صلی الله علیه وآله وسلم .

الرمائه المسمی بدیباچه بایسنغری الحمد لله رب العالمین و الصلوات

و السلام عنی نبیه و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین . تمت »

آغاز متن « بنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد »

پایان « خدایا توئی داور دستگیر بیخشای تقصیر این مرد پیر »

ای آنکه ترا طالع مسعود بود دانی که مرا از توجه مقصود بود

یک فاتحه از یهرونویسنده بخوان تا عاقبت کار تو محمود بود

« . . . تمام شد کتاب شاهنامه ملک الشعراء حکیم فردوسی طوسی

رحمة الله علیه و انغفران . تمت »

چنانکه گذشت نسخه رقم ندارد ، ولی چون ظاهراً نسخه در

کتابخانه شاه طهماسب اول صفوی کتابت و تزیین و تذهیب شده و خط

کاتب استادی است که بشیوه شاه محمود کاتب نیشابوری بسیار نزدیک

است ، و مصرع آخر دو بیت آخر که خارج از متن و از کاتب است « تا

عاقبت کار تو محمود بود » اشاره ای بنام محمود است ، هیچ دور

نیست که نسخه به خط شاه محمود باشد .

بسیاری از صفحات متن وصالی و تعمیر شده و بعضی صفحات

از جمله : ۴۱۷ - ۴۲۰ - ۵۱۱ - ۵۱۲ - ۹۷۹ - ۹۸۰ نو نویسی است

نسخه سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و پشت صفحه

اول مهر او را دارد .

(۲۹۸)

شاه نامه

فردوسی

با اندازه ۲۰۵ × ۳۲۷ - جلد مبشّن یشمی سنگینه مذهب جدید
فرنگی - کاغذ اصغفانی جدول زرین دار - عنوانها پشتگرف بخط رقاع
بقلم زرو بعضی بخط نستعلیق و قلم لاجورد - سرسخنها بعضی ضلّا
اندازی بسیاری از صفحه‌ها وصالی شده و بعضی نو نویسی از اول و
آخر متنسّه مشهور ساقط - سرنوح آغاز متن بیرون کشیده و وصالی شده -
حاشیه صفحه آخر متن کتاب و پشت آن و پشت صفحه اول متن شاهنامه
قلمکاری و آخر صفحه آخر بوته اندازی منقش - ۱۰۸ مجلس تصویر
مینیاتور خوش غائب فرسوده و محو شده - ۱۱۸۳ صفحه ۱ هر صفحه ۲۵
سطر هر سطر دو بیت ۱۳۵ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت غنی متوسط
وقم محمد محمود قیبری تاریخ تحریر سال ۹۳۹ - (شماره ۴۷۳)
آغاز موجود مقدمه « مردم را یا دین محمد الرسول الله صلی الله
علیه و سلم خواند ، کنارنگک پس را »
بایان موجود از مقدمه مشهور « چون بپایه تخت حاضر شد
آن مدح برخواند ، سلطان را بغایت خوش آمد و بستانیده .
آغاز متن « بنام خداوند جان و خرد کزین برتر ندیشه برنگذرد »
پایان نسخه « هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام »
« تمت الكتاب شاهنامه سن کلام قبيلة الشعراء والمدققين المستغفرين
برحمة الله انملک المحصى حکیم الحق والملة والدين فردوسی رحمة الله
عليه في تاريخ شهر جمادى الاول سنة تسع و عشرين و ثمانمائة
و انحمد الله ... كتبه اضعف عباد الله الغنى محمد محمود بن محمد نظام
القيبرى عن توابع فارس عقر الله عنه . »

(ورق آخر موجود نسخه ، صفحه آخر مانده و فهرست شاهنامه است
که در صفحانی بهتر در اینجا نهاده شده است)
نسخه سال ۱۲۸۲ از عرض کتابخانه گذشته است .

(۲۹۹)

شاه نامه

فردوسی

باندازه . ۲۱ x ۳۲۵ میلیمتر - جلد تیساج ابره نسبی مستعمل
فرونده ، اندرون پیشین عنایی قرنچ و سرترنج و گوشیده بریده سوخت
معرق مذهب ریخته و فرسوده - کاغذ اصنهایی و صفحات نو نویسی
و نیزی ثبانی جدول زرین دار - تناوین پشتگرف نوشته شده - دو صفحه
اول بین السطور طلا اندازی و دو صفحه اول دفتر دوم و سوم و چهارم ،
بتن و حاشیه بین السطور طلا اندازی ، حواشی پخته اندازی مذهب -
ع سر لوح مذهب مرصع متوسط - ۴ مجلس تصویر مینیاتور عالی - ۹۸۰
صفحه هر صفحه ۲۰ مطر ، هر سطر دو بیت ۱۶۷ ، میلیمتر - خط نستعلیق
تحریر کتابت خفی متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (نیمه اول قرن
دهم) - (شماره ۱۲۱۶۲)

(از اول تا صفحه ۵۴ و از آخر از صفحه ۹۳۸ تا آخر نو نویسی
و این قسمت رقم علی اصغر همدانی و دیگران است)
آغاز به سمله « بنام خداوند جان و خرد کزین بر تراندیشه برنگذرد »
بایان « ز کردار شایگان سخن شد تمام حدیثش امپری کرده شد و السلام ،
» حسب الاشاره ... میرزا محمد ناتمامیهای اول و آخر کتاب
شاهنامه را بعضی خود و بعضی ... حاج علی اکبر شیرازی و بیکه دو
ورق را شاگردی دیگر است کتاب نمود ، لکن بهیچوجه مطابقت آخر کتاب

شاهنامه دستگیر فقیر نشد . مشهور است که آخر شاهنامه خوش است ،
 گویا بعکس باشد العبد علی اصغر الهمدانی .
 چنانکه گذشت نسخهٔ اصلی تاریخ تحریر ندارد ولی یکی از
 مجالس تصویر تاریخ ۹۳۵ دارد .

(۲۰۰)

شاه نامه

فردوسی

یادداشت ۱۸۲ × ۲۹۵ - بدون چند - صفحات متن و حاشیه شده
 کاشف متن خائبالغ حاشیه کشمیری جدول و کمنند زرین - عنوانها پشتگرف
 روی متن زر - دو صفحه اول بین السطور خلافتدازی - یکک سر لوح مذهب
 لاجوردی مبتذل العائی - ۱۳ مجالس تصویر مینیاتور خوش - ۷۷۸
 صفحه ، هر صفحه ۲۵ سطر هر سطر دو بیت ، ۱۱۲ میلیمتر - خط نستعلیق
 کتابت عالی - بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۱۰۲۱ . (شماره ۱۱۰۶۵)
 آغاز « تمام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد »
 پایان « هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد عبده السلام »
 « کتاب مستطاب بلاغت انتساب شاهنامه من کلام افضل
 الحکما و المتکلمین بقبل سخن پرور طوس حکیم فردوسی کنایه خانه تریفند
 نواب معنی القاب متنس جناب مرتضوی انتساب طویلی لهم و حسن
 مآب اعنی سلطان السادات و التقیاء فی الايام مرتضی معانک اسلام
 مقتدی طوایف انام نوهاوة ریاض ولایت و نقابت ثمره شجرة بوستان
 سادات و کرامت مطامع الاسلام و المسلمین کھف العجزة و الملهوفین
 ناظم مناظم شریعت پروری محمد بنیان مرحمت گمتری کمالا لسیادة
 و النفاة و الشریعت و الطریق و التحقیقة و المزة و العلاء [ابو الحسن] »

شأنه و خلد انباله ، تحریر یافت و مکان ذلک فی . شهر رمضان المبارک

چنانکه ملاحظه می شود با ذکر القاب فراوان نام صاحب نسخه و همچنین رقم را معهود کرده اند و کاتب معلوم نیست ؛ ولی احتمال قری می دهم که تمامی نسخه بخط شیوای استاد 'استادان' بخط نستعلیق میر عماد میخی قزوینی باشد .

نسخه بسیار فرسوده و صفحات رطوبت دیده بوده که آنرا بخوبی مرمت کرده اند ، ولی اوراق آن مشوش است و سطح بسیار دارد و چون از جمله نسخه های مسروقه بوده است سر لوحه های آنرا کشیده و شاید از مجلس تصویر اصل نیز مقداری کسر باشد ، حتی جلد اصل زانیز برداشته باشند .

(۳۰۱)

فردوسی

باندازه ۲۱۵ × ۳۱۰ - جلد مقرای ابره اطلس سبز گدار معجاف
و عطف تیماج سرخ اندرون تریج و سر تریج و گوشه بریده ضربی مطال - کاغذ
اصفهائی جدول زرین - بعضی صفحه ها وصالی و متن و حاشیه شده -
عنوانها بشکرف - سر لوح مذهب مرصع نخوش - ۲۷ مجلس تصویر
مینیاتور متوسط - ۱۱۵۲ صفحه ؛ هر صفحه ۳۵ سطر ، هر سطر دو بیت
۱۲۵ سبیلیمتر - خط نستعلیق کتابت جنی متوسط - بدون راقم - تاریخ
تحریر سال ۱۰۶۱ - ۱۰۶۸ - نسخه در چهار جلد تقسیم شده است .
آغاز : بسمه ، سپاس و آخر خداوند تبارک و تعالی را که این
جهان و آن جهان آفرید و ما بندگان را دندر جهان پیدا کرد و نیکی

اندیشگان و بدکرداران را پاداش و پادافراہ برابر داشت آغاز
 کارنامہ شاعران از گردہ آوریدہ ابو المنصور السعری دستور منصور
 عبدالرزاق عبداللہ فرخ اول « پایان مقدمہ » تمام شد
 فہرست پادشاہان ہر ملکی جداگانہ پادشاہی از عہد سکندر
 و اہل عجم . شہر ذی القعدہ سنہ ۱۰۶۱ . (شمارہ ۴۶۸)

آغاز متن « بہ اسم اللہ آغاز شہنامہ را نمایم کہ اوہست خلاق ما
 خداوند روزی دہ دستگیر خداوند بخشندہ داد و پیر
 خداوند جان و روان و خورد کزین بر نراندیشہ برنگذرند »
 پایان ہزاران درود و ہزاران سلام ز ما بر محمد علیہ السلام
 « تمت الكتاب . . . فی شہر محرم الحرام سنہ ثمان و ستین و اربع
 من الهجرة النبویہ صلی اللہ علیہ وآلہ اجمعین الطہیین انطاہرین الحمد للہ
 رب العالمین . »

نسخہ سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاہ گذشتہ است و در
 حاشیہ صفحہ اول مہر اورا دارد .

(۲۰۲)

فردوسی

باندازہ ۲۷۰ × ۴۴۰ - جلد مقوای ابرہ شاعری ساشکی ترنج و
 نیمترنج و گونہ ضربی طلائعوش حاشیہ بوتہ و دندان موشی مذہب ۴ -
 اندرون تیماج عنابی ترنج و نیم ترنج و حاشیہ کرمک مذہب - کاغذ
 اصہبانی جدول زرین متن افشان خبار - عنوانها پشتگرف - دو صفحہ اول
 متن و حاشیہ مذہب برصع عالی و در میان ہر صفحہ ۱۲ مطر پارینک
 نوشتہ شدہ بین السطور طلا اندازی - صفحہ اول متن شاہنامہ حاشیہ

بوته اندازی سذهب و دو صحنه اول بین السطور طلائع اندازی و بین مصرعها
 نسیقه مرصع - یک مرصع مذهب مرصع عالی - ۹۳ مجلس مینیا تور خوش
 - ۷۳۸ صفحه ، هر صفحه ۲۳ سطر ، هر سطر دو بیت ۱۴۴ میلیتر -
 بخط نستعلیق کتابت جلی عانی - بدون رقم و احتمالا بخط عبدالرشید
 دیلمی - بدون تاریخ تحریر (نیمه اول قرن ۱۱) ، (شماره ۴۷) ،
 آغاز « سپاس و آفرین خدائی را که اینجهان و آنجهان آفرید... »
 آغاز کار شاهان از گرد آورده ابوالمنصورانعمری دستور ابونصر
 عبدالرزاق بن عبدالله بن فرخ اول ایدون گوید در این نامه که تا جهان
 بود »

پایان مذهب « پادشاهی یزد گرد بسر شهریار از نسل خسرو
 پرویز که از شیرین بود ، بیست و هشت سال بود که آخر مملکت عجم بود .
 این بود فهرست پادشاهان ایران والله اعلم . »
 آغاز متن

« بنام خداوند جان و خرد گزین بر تر اندیشه نگردد
 پایان « سوی نیکی و نیکناسی گرای جز این نیست نوشته بدیگرسرای »
 نسخه تا تمام و تا آخر داستان « هلاک تمدن فربرز و گیو و طوس
 و بیژن در برف » و آدار است .

از متمکات بیرزا مهدیخان نادری بوده و مهروی پشت صفحه
 اول و آخر نسخه موجود است سال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته
 و بالای صفحه اول نام او سفیداب روی متن زر و در قرنج نوشته شده است -
 سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و آخر نسخه مهرا را دارد .
 محتمل است نسخه برای شاه عباس صفوی تهیه شده باشد و در
 مجالس مینیا تورگاهی تصور پادشاه با شهابت شاه عباس است ولیاس
 و کلاه اشخاص بسببکه جامه و پوشش دوره آن پادشاه است .

فردوسی

باندازه ۱۹۰ × ۳۱۵ - جلد ووغنی عالی که در بیرون و اندرون آن چهار مجلس از داستانهای شاهنامه تصویر شده و عطف تباج مشکی بوته مذهب است - کاغذ اصنهانی جداول و کمتد زرین - عنوانها - بشنگرف روی متن زر در سرسخنهای منقش - دو صفحه اول آغاز و آغاز متن شاهنامه متن وحاشیه بین السطور طلا اندازی حاشیه بوته اندازی مذهب - ۲ سرلوح بزرگ و یک کوچک مذهب مرصع خوش - ۹۱۰ صفحه هر صفحه ۳۰ سطر، هر سطر دو بیت، ۱۳۰ میلیمتر - خط شکسته نستعلیق کتابت نحفی عالی - رقم محمد رضا - تاریخ تحریر ۱۱۸۹ - (شماره ۴۶۹)

آغاز « سپاس و آفرین خدایا جل جلاله که این جهان و آن جهان آفرید و ما بتدگازرا اندر جهان . . . آغاز کارنامه شاهان از گرد آورنده ابوالمنصور العمیری دستور ابومنصور عبدالرزاق فرخ اول . . . »
 « پایان مقدمه » بزد گردشهریار که آخر ملوک عجم است بیست سال بود، این است فهرست اسامی پادشاهان تم الندیباچه الکتاب
 والحمد لله رب العالمین . . . »

آغاز متن

« بنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد »

پایان « هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام »

« حسب الفرموده اسمعین سلطان خبوشانی ز بند قدره العالی بتاریخ اواخر شهر رجب انبرجیب ۱۰۸۹ کتاب شاهنامه مزبور سمته اتمام پذیرفت این بنده مأسور تحریر و اتمام کتاب مزبور »

سایر کتب دیگر مشتمل بر خمسه نظامی و کلیات سعدی و دیوان خواجه حافظ و صیغه جاسی و انوار سهیلی که پیش از کتاب شاهنامه با تمام رسیده فرموده... کتبه العبد الاقل محمد رضا عقی عنده»

بسال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته و در حاشیه صفحه اول نام او بسفیداب روی متن زر در ترجمی نوشته شده و بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در محل سر لوح مهر او هست .

(۳ ، ۴)

فردوسی

بانه از ۱۸۳ تا ۲۹۵ - جلد بقوای ابره خیرنی زمینه زر ترنج و سرترنج و گوشه و حاشیه متن لاجوردی بونه زرین خوش ، آندرون نیماج سرخ ساده کاغذ تریه اصفهانی نباتی جدول و کمند زرین - عنوانها برسخی - دو صفحه اول نسخه و دو صفحه اول متن شاهنامه و دو صفحه نیمه دوم شاهنامه متن و حاشیه مذهب مرصع عالی ، بین السطور طلا اندازی - ۳ سرلیح مذهب مرصع عالی - ۱۶۷ صفحه ۲ مرصع ۲۰ سطر ، هر سطر دو بیت ۱۱۲ سیلیتر - خط شکسته نستعلیق کتایت عالی - رقم سید علی شیرازی - تاریخ تحریر سال ۱۲۶۲ - ۱۲۶۷ (شماره ۴۰۶) .

آغاز «بسم الله ، حمد و سپاس مرشد ابرا عزوجل که بخدای هر دو جهان و آفریننده زمین و زمان و روزی دهند جانوران... بدان که چنین روایت کرده اند که ابو منصور این عبدالرزاق ابن عبداله این فرخ...» پایان مقدمه «... این بود حقیقت حال فردوسی رحمه الله علیه در نظم شاهنامه والله اعلم بحقایق الامور و منه التوفیق والاستعانة . بدانکه لغاتی که فردوسی رحمه الله علیه در کتاب شاهنامه بزبان پهلوی در آورد

جملگی این است که در این اوراق ثبت نموده بترتیب حروف تهجی -
نوشته میشود ، باب‌الالف

آغاز متن .

« بنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد »

« ز گفتار ایشان دانش نازوشد بیالین و بر دیگر اندازه شد .

بایان نیمه اول کتاب

« بتاریخ غره شهر ربیع الاول ۱۲۶۲ حسب الخواہش . . . میرزاشنی

حفظه انه تعالی این لائیه فی الحقیقه غرقه بحر گنه سید علی غفراله ولوالدیه

از تحریر این اوراق فارغ گردید . »

بایان نسخه

« هزاران درود و هزاران سلام ز ما بر محمد علیه السلام »

« بتاریخ روز پنجشنبه بیست و سوم شهر شوال المکرم ۱۲۶۷

حسب الخواہش میرزا علی حفظه الله تعالی از تحریر این کتاب مستطاب فارغ

گردید العبدان حقیر الفقیر غرقه بحر گنه سید علی محرراً بفاتحه شاد

قربانند . در پشت صفحه اول متن شاهنامه سهر و لیعهدی مظفرالدین شاه است .

(۳۰۵)

»

عنصری (ابوالقاسم حسن بن احمد)

(م ۴۳۱۶)

باندازه ۱۶۵ x ۲۶۳ - جلد منوای روغنی خوش بوم زیتونی

مرغش ، فرنج و حاشیه مدّهب بوم سرخ ، اندرون بوم سرخ بوته گل فرگس -

صفحات تماماً متن و حاشیه کاغذ متن سمرقندی زریشان ، حاشیه فرنگی

سبز رنگ جدول و کمتد زین بین اسطوره تماماً طلا اندازه ای - عنوانها پسرخی

یکک سرلوح کوچک مذهب مرصع خوش - ۴۸ صفحه ۲، هر صفحه ۱۴
سطر، هر سطر یکک بیت ۱۰۵ میلیمتر - خط نستعلیق نیمه دانگ عالی
رقم عبدالغفار تبریزی - تاریخ تحریر سال ۱۲۶۳ . (شماره ۶۳۷)
آغاز «بسمله

دل مرا عجب آید همی زکار هوا
که مشکبوی سلب گشت و مشکبوی صبا»
پایان «هم سرووان و هم بت کاشغری

مرحوم را تو معیت نیکو بسری»
«حسب الفربانیش ذیعهند دولت سی زوال ناصرالدین میرزا . .
این اوراق به تمیق بنده درگاه عبدالغفار تبریزی، غفر ذنوبه و ستر عیوبه
تحریر یافت سنه ۱۲۶۳ . ۲»
بتاریخ ۱۲۷۴ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه اول
مهر او را دارد .

(۳۰۶)

عصری

باندازه ۱۳۵ x ۲۱۲ - جلد روغنی متوسط بوم حنائی تونج و
سرتونج زمینه مشکی - کاشد فرنگی الوان جدول و کمند زین -
عنوانها بسرخ - ۱۶۵ صفحه ۲، هر صفحه ۳ سطر هر سطر یکک بیت ۵۸
میلیمتر - خط شکسته نستعلیق کتابت خوش - بدون رقم - تاریخ تحریر
سال ۱۲۶۸ . (شماره ۴۶۰)
آغاز «بسمله

دل مرا عجب آید همی زکار هوا
که مشکبوی سلب گشت و مشکبوی صبا

پایان «همسروروان و هم بت کاشغری

سرحوا را تو سخت نکو بسری «

« دیوان عنصری بتاريخ بیستم و پنجم شهر محرم الحرام ۱۲۶۸

اتمام بذیرفت . »

(بعض اوراق مشوش است ، ولی کسر ندارد .)

بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه اول

در محل مرلوح مهر او را دارد .

(۳۰۷)

عنصری

باندازه ۱۳ x ۲۱ cm - جلد باغری مشکی ترنج و سر ترنج و کتج
برده رنگه ، اندرون تیماج ماده حنائی - کاغذ قرنگی آهار و سهره کشیده
جدول و کمانه زرین - ۱۴۰ صفحه ، هر صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک
بیت ۷۸ میلیمتر - خط نستعلیق نیم دودانگ خوش بدون رقم و تاریخ
تحریر (قرن ۱۳) . (شماره ۴ = ۴)

آغاز « بسمله

دل مرا عجب آینه همی ز کار هوا که مشکبوی سب گشته مشکبوی صبا

پایان

«وقت طرب و نشاط و می خواستن است کاراستن سرو ز پیراستن است «

بس از صفحه ۳۹ بک مقطه دارد)

نسخه سال ۱۲۶۸ از میرزا محمود وزیر خریداری شده است .

(۳۰۸)

قطران (ابو منصور بن منصور تبریزی)

(م ۴۶۵)

باندازه ۱۳ × ۲۱۰ - جلد مقوای روغنی خوش بوم تریاکی
گل و بوته نقاشی ، حاشیه بوم آلبالویی گل ریزه نقاشی ، اندرون بوم
سرخ گل ترگس و شکوفه ، حاشیه یاریک مشکلی مذهب - کاغذ نونگی
الوان جدول و کمد زرین عنوانها بسرخمی - ۱۴۵ صفحه ، هر صفحه ۲۵
مطر ، هر سطر یک بیت ۶۵ مینیمتر - خط نستعلیق کتابت خفی خوش
رقم رضاقلی سرابی - تاریخ تحریر سال ۱۲۵۸ . (شماره ۴۷۶)
آغاز « بسمله

فغان من همه زان زلف تابدار سیاه
که گاه پرده لاله است و گاه معجر ماه
« شهنشاه و امخایل آنکو هنرجسته خدویش زو
سلک جعفرکش از بازو بود اقبال و دین تکین »

پایان

« حسب التحکم جهات مطاع اعلی حضرت شهر یاری نوشته شده
در دست کمترین کتاب در گاه سلطانی رضاقلی سرابی ، در روزیست و عهده
شهر صفر المظفر در سال هراز و دوست و بنجام و هشت ۱۲۵۸ . »
بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه اول
در محل مرلوح بهر او را دارد .

(۳۰۹)

قطران

باندازه ۱۴ × ۲۳۵ - جلد مقوای روغنی خوش بوم زرک گل

و بوقه نقاشی ، حاشیه بوم سرخ بوقه ریزه ، آندرون زمینه سرخ گل توگس و شکوفه - کاغذ ترمه جدول و کمنه زرین - دو صفحه اول متن و حاشیه بین السطور طلالاندازی ، حاشیه بوقه اندازی مذهب - یک سر لوح مذهب متوسط - ۲ . ۳ صفحه ۲ هر صفحه ۱۵ سطر ، هر سطر یک بیت . ۸ میلیمتر خط نستعلیق تحریر کتابت متوسط - بدون رقم و تاریخ تحویر (قرن ۱۳) (شماره ۴۷۷)

آغاز « بسمه

فغان من همه از زلف تابدار سیاه که گاه برده لاله است و گاه معجز ماه
پایان

« باد یالا دشمنانش را زانده چون کمان
باد قامت دوستانش را زسادی چون خندقه
ترتیب قطعات اشعار با نسخه شماره ۴۷۶ اختلاف دارد و معلوم است
که از دو نسخه مختلف استنتاج شده اند .
در حدود سال ۱۲۵۹ در تملک محسن نامی بوده (مجموع بهراو
« پنده احسان شاه رامحسن ۱۲۵۹ ») و بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین
شاه گذشته و نسبت صفحه اول شهر او را دارد .

(۳۱۰)

« نسخه

امدی (علی بن ابو نصر احمد بن منصور طوسی)

(۴۸۱ ، ۴۸۰)

بندازه ۱۶۰ × ۲۶۷ - چند تیماج سرخ ساده جدول منگنه -
کاغذ فرنگی آهار و مهره کشیده جدول و کمنه زرین متن زرقشان غبار -
دو صفحه اول بین السطور طلالاندازی و بین مصراعها تسمه مرصع متوسط

۳. صفحه ، هر صفحه ۱۷ سطر ، هر سطر یک بیت ۸۱ میلیمتر - خط
 نستعلیق نیم دو ذائک عالی - بدون رقم و با احتمال قوی بخط سیرزا
 محمد حسین کاتب السلطان شهبازی - بدون تاریخ (قرن ۱۳) -
 (شماره ۲۰۳)

آغاز « چو دریاست این گنبد نیلگون زمین چون جزیره میان اندرون »
 پایان « که تا زنده ام هیچ ناز است برم زنج همواره ناز است »
 سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه اول
 مهر او را دارد .

(۲۱۱)

ابو سعید ناصر بن خسرو قبادیانی

(۴۸۱ ، ۵)

باندازه ۱۷۰ x ۲۸۲ - جلد میشن عنانی تریج و سر تریج و گوسه
 منگنه مذهب ، اندرون و سجاغ تیماج شمی ساده جدول ، مذهب - کافه
 فسقی بدون کمند زمین عنوانها بشنگرف و لاجورد - بک سر لوح مذهب
 سر صبح خوش - ۳۶ صفحه ، هر صفحه ۱۶ سطر ، هر سطر بکه بیسیایمیر -
 خط نستعلیق نیم دو ذائک متوسط - رقم محمد خوانساری - تاریخ تحریر
 ۱۲۵۳ . (شماره ۵۷)
 نسخه مشتمل است بر :

۱ (مقدمه متور)

آغاز « بسمله ، سید الحکما و مشد الشعرا حکیم ناصر خسرو علوی و عو
 ابوانعمین ناصر بن خسرو بن حارث بن علی بن محمد بن علی بن موسی
 الرضا علیه السلام . اصحاب سیر و ارباب خرد را در تحقیق حالات وی

اقوال است ... تفصیل این حالات که مجسلاً مذکور شد از رساله وی که مسماست به « رساله الندامة فی زاد الثیامة » [است] نیکو معلوم می‌شود ... و آن رساله ایست که در اواخر عمر تصنیف کرد و وقایع احوال خود را از اول عمر تا آن هنگام که در سفارته یمکان بعالم بقا توجه نموده در آنجا بمنصبه عرض نهاده و حقیر اعنی تقی‌الدین محمد الحسینی ترجمه آن رساله را در ذیل بیان حالات وی ایراد می‌نماید تا حقیقت مذهب و محانت وی بر ناظران این خلاصه دلگشا با واضحترین وجهی لایح و ظاهر گردد بمنه و جوده .

« مفتتح الرساله چنین میگوید بنده بغفرت طاییده مرگناهان کبیره خود را و اسیدوار از کرم بخداوند سبحانه و تعالی عفو خطایای کثیره را ایوالمعین ناصرین خسرو العلوی . بعد از آنکه دست راست از چپا تمیز کردم »

و در ضمن این مقدمه است : در فصل فی خطا پاته لآخیه . یا اخی روح من با ایمان مفارقت کن از انشاء الله بامداد روز جمعه هجدهم از ماه ربیع الاول در خار یمکان «
پایان مقدمه .

« بیرون چشتم ز بند هر سگر و حیل
هر بند گشاده شد مگر بند اجل »

۲) چند تصبیده خارج از دیوان مدون
آغاز :

« خداوندیکه در وحدت تقدیم است از همه اشیا

نه اندر وحدتش کثرت نه محدث را از و انها

پایان

« سخن حجت بر وجه ملاست بشنو

تا نمائی یقامت جری و جور یتیم *

ابن چند قصیده کہ حسب الحکم اعلیٰ حضرت شہر یاری ... نوشتہ شدہ از ناصر خسرو خلوی است کہ در دیوان متعارف اور میان خلق نبود .
بتاریخ بیست و دویم صفر در دست کاتب حضرت سلطانلی و باغالی بانعام
رسیدہ سنہ ۱۲۵۷ *

(۳) سن دیوان

آغاز :

« دریند مدارا کن و دریند میان را دریند مکن خیرہ طلب ملکت دارا »
پایان :

« کہ از دست لب و دندان ایشان بدندان دست لب بایدہ گزیدن »
« نگارش این کتاب مستطاب بسعادت [کذا] و نیروی کلک ارادت
سلک پندہ در گاہ اقل عبادتہ کاتب الحضرۃ السلطانی محمد
ابن مرحوم احسن الخطاطین ملاحسین انخوانساری غفرلہ صورت انجام
و سمت اتمام بذیرت و کان الفراغ فی شہر صفر المظفر من شہور
سنہ ۱۲۵۳ بن الهجرة ... والحمد لله رب العالمین . »
بسال ۱۲۸۳ از عرض ناصر الدین شاہ گذشتہ و درین لای صفحہ اول
مہر او را دارد .

(۳۱۳)

ناصر خسرو

باندازہ ۱۵۰ × ۲۷۷ - جلد ساغری ، مشکی مادہ اندرون تیاج
مادہ عنائی - کاغذ ترمہ جدول و کمند زرین - دو صفحہ اول نسخہ
و دو صفحہ آغاز دیوان ، متن و حاشیہ بین السطور و مبراہینا طلا اندازی
حاشیہ پونہ اندازی ، مذهب - عنوانها بعضی بسرجمی - ۲ مر لوح مذهب

بر صبح عالی که در کتیبه آنها روی متن زر بسرخمی بخط رقاع عنوان مقدمه و دیوان نوشته شده است - ۲۳ - صفحه ۱ هر صفحه ۱۷ سطر ۱ هر سطر یک بیت ۷ میلیمتر - خط نستعلیق شکسته نیمه دایکک محوشی - عبارات عربی بنسخ کتابت عالی - رقم عبدالجواد - تاریخ تحریر سال ۱۲۶۱ (شماره ۵۷۳)

این نسخه نیز مانند نسخه شماره ۵۷ مشتمل بر مقدمه منشور و اشعار خارج از متن و متن دیوان است و ظاهراً هر دو از روی نسخه واحد استنساخ شده است. بعلاوه در پایان متن دیوان بثنوی روشنائی نامه را دارد که فقط انتخابی از اصل در حدود ۲۴ دارد. آغاز و پایان مقدمه و آغاز اشعار خارج از متن (مانند نسخه پیشی) پایان اشعار خارج از متن :

«تا در صفتیم در محبتیم همه چون رفت صفت همه حیاتییم همه
 «در عهد دولت..... اعلیحضرت..... ناصرالدین شاد
 حسب الاشارات محمد علی بیگ که این اکرم... حاجی بیژن خان
 بمنصب نظارت اعلیحضرت شهریار میفتخر و بکمالات معنوی و صوری
 مشتهر... در فن خط نستعلیق فرید و بیایه عماد رسیده است - این
 بنده خاکسار عبدالجواد بتحریر دیوان حکیم ناصر خسرو... پرداخت
 و کان القراع عن تحریر شهر ذی الحجة الحرام ۱۲۶۱.»
 آغاز روشنائی نامه

«جرا گوئی ز رولعل و جواهر ز خاک و سنگ و آب او کرد ظاهر»
 پایان روشنائی نامه :

« همه یار تو از بهر تراشند بی لقمه هوا دار تو باشند »
 در حدود سال ۱۲۶۳ نسخه در قلمک میاد عیسی نامی بوده
 و سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته است.

فأصر خسرو

باندازه ۱۷۰ x ۲۶۷ - جلد تیماج ساده دولایی ، ابره حنائی ،
سجاف و اندرون مشکی - صفحات متن و حاشیه ، کاغذ متن کزنگی گلی
افشان ، حاشیه رنگاری جدول و کمندوزین - یک سرلوح مذهب مرصع
متوسط - ۴ صفحه - هر صفحه ۹ سطر ، هر سطر یک بیت ۸۰ میلیتر
خط نستعلیق دو دانگ خوش - رقم عبدالله قنجار - تاریخ تحریر سال
۱۲۷۴ (شماره ۶۶)

آغاز

« بنام کردگار پاک داور که هست از وهم و عقل و فکر پرتو
پایان :

« منیر روشنائی ناسه نامش خرد را روشنائی از کلامش »
« تمت الرسالة الشریفه الموسوم به روشنائی ناسه من کلام
ملک الکلام خلاصه اولاد النبی علیه السلام امیر مبدناصر خسرو قدسی الله
مره العزیز فی عشر اوسط ذی تعدة الحرام سنه یکهزار و دوست و هفتاد
و چهار . بنده درگاه خلابی امید گاه و خانه زاد شاهنشاه جمعجاه دین پند
الفقیر الحزیر الصدنی الراجی الی امای غلام حسین ابن ملک ایرج قاجار . »
سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته بالای صفحه اول مهر
اورا دارد .

دیوان

لامعی (ابوالحسن بن محمد بن اسمعیل جرجانی)

(۴۰۰ م)

باندازه ۱۱۰ x ۲۰۰ - جلد تیماج ساده بغدادی سرخ - کاغذ

قرمه جدول و کمند زرین بین السطور و مصراعها طلا اندازی - سر لصلها
 طلا کشیده و جای عنوانها خالی است - دو صفحه اول متن و حاشیه
 بومه اندازی مذهب عالی - یک سر لوح مذهب لاجوردی عالی - ۵۳
 صفحه ، هر صفحه ۱۲ سطر یکه بیت ۶۵ میلیتر - خط شکسته نستعلیق
 کتابت هانی - بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۱۲۷۷ (شماره ۲۸۶۲)
 آغاز :

« در جوینارها که نوشت این نگارها
 کاپیون پر از نگار شد این جوینارها »
 پایان :

« آن سخنها که میان من و آن غائبه زلف
 بزبان بودی اکنون بر من است و پیام »
 « آنچه بنظر رسید از دیوان قصاید اقصیح المتقدمین استاد سخن
 حکیم لاهی بکر آبادی که یکی از قواد گرگانست و السلام علیکم ،
 بتاریخ شهر رجب المرجب من شهر سنه ۱۲۷۷ . »
 نسخه از تحویلات سرایدار خانه است .

(۳۱۵)

لاهی جرجانی

باندازه ۱۳ × ۲۱۵ - جلد میشن زرد حاشیه منگنه روسی نه
 علامت سلطنتی تزارها بجای ترنج منگنه مذهب شاه است ، اندرون صدف
 سوره ای سجاد تیماج منگنه مذهب - کاغذ فرنگی نخودی جدول
 زرین - یک سر لوح اکلیلی متوسط که در میان آن عنوان کتاب و بسمله
 نوشته شده است - ۱۲ صفحه ، هر صفحه ۱۰ سطر ، هر سطر یک بیت

۸۰ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت جلی متعویط - رقم عمادیتعالیه و تاریخ
تحریر سال ۱۳۹۷. (شماره ۴۹۸۵)

آغاز :

« هر روز دلیرم سخن دلبر آورد / تا سررا بدان سخن آزدل بر آورد »
پایان :

« هست آن همه بندداری فهوست معیظی

هست این همه گوئی صفت و هورت ارننگ »

« بر حسب امر ولیعهد کیوان مهد دولت علیه ایران

صورت اتمام پذیرفت ، دیوان قصاید حکیم لامعی جرجانی علیه الرحمه
کمتر اقل چاکران آستانه مبارکه عنایت الله کاتب مخصوص کتابخانه
مبارکه سنه ۱۳۹۷

سال ۱۳۲۲ از عرض گذشته است .

(۳۱۶)

لامعی جرجانی

باندازه ۱۰۵ x ۱۷۵ - جلد نیمج ماشی ساده - کاغذ فونگی
جدول زرین و کمند - عنوانها بعضی بسرخی - دو صفحه اول بین المطور
طلاندازی - یک سرلوح بذهب لاجوردی متوسط - ۴۴ صفحه ، هر صفحه
۱۲ سطر ، هر سطر یک بیت . ۷ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خوئی -
بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) . (شماره ۱۱۳۳۱)

قبل از آغاز متن مقدمه ای متعویط در ترجمه احوال لامعی نوشته اند
آغاز نسخه :

« پس از سپاس خدای جناب آرد در تذکره خود در شرح

حالات و مقالات حکیم فرماید »

پایان مقدمه:

« تمام شد دیوان حکیم لامعی در عهد دولت
ناصرالدین شاه قاجار خداقده سلکته .»
آغاز متن :

« در جوینارها که نوشت آن نگارها
کایدون پر از نگار شد این جوینارها

پایان متن :

« منم آن لامعی شاعرکز من بمدیح
هست شاد آنکه بسیم وزو ازوشادم من
هست بکر آباد از گورگان جای و وطنم
زان نکوشهر از آن فرخ بنهادم من
جدم من هست سماعیل و محمد پدرم

بوالحسن این سلیمانوا دامادم من
« ورنشانی به از این خواهی تا شرح دهم
که چه خوردیم دی و امروز کرا .. من
در دنبال دیوان لامعی مسقط امیر معزی یاین مطلع نوشته شده

« زباغ ای باغبان مارا همی بوی بهار آید
کلید باغ مارا ده که فردا گن بکار آید »
انتقالی از خانه لسان الدوله

(۳۱۷)

ازرقی (حکیم ابو بکر بن اسماعیل وراق)

(م ، ۴۶۵)

باندازه ۱۶۵ × ۲۵۷ - چند قیماج عنابی ساده - کاغذ قطعه فرنگی

جدول و کمند زین جای عنوانها بیاض - ۱۳۲ صفحه ، هر صفحه ۴
سطر ، هر سطر یک بیت ۹۳ میلمتر - خط نستعلیق کتابت جلی متوسط
و بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۱۲۸۷ - (شماره ۱۰۱۴۷)
آغاز :

« چه جرمست این که هر ساعت ز موج نیلگون دریا
زمین را مایبان بندد به پیش گنبد خضرا »

پایان

« ای عشق تو در دل من آتش زده ای
سردی نبود ستیزه با دل شده ای »

در ۶ جمادی الثانیه سنه ۱۲۸۷ هـ .

نسخه مشتمل است بر قصاید و مقطعات و رباعیات .

انتقالی از قصر بلور .

(۳۱۸)

۱۱

خیام (حکیم ابوالفتح عمر بن ابراهیم نیشابوری)

(۵۱۷ ، ۴)

باندازه ۲۷۵ x ۴۳۵ - جلد نقوای ابره عنابی ترنج و سر ترنج
و زمینه برته ضربی عالی ، سجاف و اندرون تیماج عنابی ساده - کاغذ
قطعه سرقندی الوان ، صفحات متن و حاشیه ، بین السطور خلالاندازی
حواشی قلمکاری - عنوانها بزر تحریر دار نوشته شده - دو صفحه اولی
بین السطور خلالاندازی منقش - یکک سر لوح مذهب مرصع و در چهار
گوشه متن صفحه آخر ، چهار لوح مذهب مرصع عالی - ۸۸ صفحه ،
هر صفحه ۱۲ سطر ۱۶۳ میلمتر - در هر صفحه ۴ رباعی و جمعا ۳۵۰

رباعی دارد که بترتیب حروف قوافی منظم شده است - خط نستعلیق
دو دانگ خوش - رقم سلطانعلی مشهدی - بدون تاریخ تحریر (قرن
نهم و از خطوط اوایل سلطنتعلی) (شماره ۶ ، ۳)

آغاز:

در تاریخ قدما مسطور است که وفات حکیم عمر خیام نیشابوری
در سنه سبع عشر و خمسمائة بوده و او در حکمت بگانه
و عالم زمانه خود بود و خواجه نظامی عروضی سمرقندی که
یکی از شاگردان اوست حکایت می کند

پایان

« شکرانه آنکه زنده خوش می باشی کین عالم بیوقا نماید بکسی »
« تمت عنی ید العبد الضعیف سلطان علی الکاتب المشهدی
عشر ذویه . تم »

پشت کتاب یادداشت‌های متعدد داخته است که آنها را سجو
کرده‌اند . سال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته و در حاشیه صفحه
اول ، نام او بسفیداب روی متن زر در تزیینی نوشته شده است - سال
۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه اول مهر او را
دارد .

(۳۱۹)

مسعود سعد سلمان

(م ۱۵۰۹)

باندازه ۱۳۵ × ۲۳۵ - جلد تیماج سورمه‌ای جدول سنگینه مذهب
کاغذ تربه جدول و کمنه زرین - عناوین بقلم رفیع خوش بمرکب النوان

بیشتر بسرخ - ۵۷۰ صفحه ، هر صفحه ۱۷ سطر ، هر سطر پنکته بیست
۶۷ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت غنی خوشی - رقم رضا قلی و تاریخ
تحریر سال ۱۲۶۸ (شماره ۵۵۴)
نسخه مشتمل است بر قصیده و مقطعات و رباعیات و کاتب ترتیب دیوان
را در دو جلد نهاده است .

آغاز جلد اول « بسمله

دوش در روی گنبد خضرا
مانده بودی دو چشم من عمدا »
پایان جلد اول

« چرخ تند است تن بربیع سنه ... سرگگ حق است دل بغم مسپار »
« حسب الامر ... اعلی حضرت ... ناصرالدین شاه ... »
نصف این کتاب بشرف است کتاب رسید در دست کمترین بنده این درگاه
رضا قلی تاریخ نویس و شروع بتحریر نصف اخیر گردید فی شهر جمادی
الاول من شهر سنه سبع و ستین بعد الماتین و الاثف من الهجره ...
سنه ۱۲۶۷ »

آغاز جلد دوم

« العبد الثانی من دیوان مسعود سعد سلمان لا هوری من توابع هند
« چو عزم کاری کردم سرا که دارد باز
رسد بفرجام آنکار کشش کنم آغاز »

پایان نسخه

« حسب الامر ... ناصرالدین شاه ... شرف اتمام و زینت
اختتام یافت در دست کمترین بنده درگاه رضا قلی تاریخ نویس فی شهر
ربیع الثانی من شهر سنه ثمان و ستین بعد الماتین و الاثف من الهجره
انتبویه - سنه ۱۲۶۸ »

بسال ۱۲۸۶ از عرض ناصرالدین شاه گنشته و در بالای صفحه
در محل سر لوح مهر او را دارد .

(۳۲۰)

سنائی (حکیم ابوانمجد مجنود بن آدم غزنوی)

(۳۵۴م)

باندازه ۱۷۴ × ۳۲۵ - جلد ساعری مشکی ترنج و سر ترنج بریده
ضربی بوم زر، گل ستابی، اندرون پیشین عنابی ساده نوله دارد - کاغذ بخارانی
جدول زرین - جای سرسختها بیاض - یک سر لوح مذهب مرصع خوش -
۴۹۳ صفحه، هر صفحه ۱۵ سطر، هر سطر یک بیت ۲۰ سیلیمتر -
خط نستعلیق نیمه دودانگ متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۱)
از آخر اوراق یک ورق مائط دارد - (شماره ۳۶۲)

نسخه مشتمل است بر قصاید و مقطعات بدون ترتیب

آغاز : بسمله

« بس که شنیدی صفت روم و چین

خیز و بیا ملک ستابی به من »

باید موجود

« یکیش نه از سرگزاف است

آن تو و آنکه از جهان پاک »

سال ۱۲۳۲ از عرض فتحعلیشاه گذشت و در حاشیه صفحه اول

نام او بسفیداب روی متن زر و ترنجی نوشته شده و سال ۱۲۸۶ از عرض

ناصرالدین شاه گذشته است و در حاشیه صفحه اول بهر او را دارد .

(۳۲۱)

حدیقه الحقیقه

سنائی غزنوی

باندازه ۱۲۰ × ۲۲۷ - جلد ساعری مشکی ترنج و سر ترنج و

گوشه خبری اندرون ترنج و سر ترنج و گوشه سوخت معرق ، زمينه لاجوردی عالی اندکی ریخته - کاغذ دولت آهادی جدول زوین - عنوانها بزر و لاجورد و ششگرف - بکته سر لوح مزدوج مذهب لاجوردی و پشت صفحه اول بکته ترنج و سر ترنج مذهب لاجوردی عالی که در میانه آن روی متن زر ، عنوان کتاب بخط رقاع بسفیداب تحریر دار نوشته شده است - ۹۳۶ صفحه ، هر صفحه ۱۵ سطر هر سطر یک بیت ۵۸ میباشند - خط نستعلیق کتابت متوسط - رقم شیخ سرشد اندین تاریخ تحریر سال ۹۰۰ (شماره ۳۶۶)

آغاز :

« ای درون پرور بیرون آرای وی خرد بخش بیخرد بخشای »

پایان :

« صد هزاران ثنا چو آب زلال از رهی بناد بر محمد و آل
 « تم الكتاب الموسوم بحدیقه الحقایق من کلام ملکه الحکما
 و فدوة الفضلا استاد المحققین قطب العارفين أفصح المتکلمین مجدود
 بن آدم السنائی الخزنوی ، روح الله روحه فی شهر سنه تسعمائة ، علی
 بدالعبد شیخ سرشد الدین ستر الله عبیه ببلده شیراز . »

و در دنبال شنوی فصلی منور از سنائی دارد :

آغاز « این فصلی است که بر سلطان اعظم پوراشاه
 بن سعود بن ابراهیم بن سعود انزاله برهانه و خلد ساکه و اقتداره
 نوشته است »

پایان :

« . . و فرغ من تحریره العبد الضعیف يوم الاربعاء الثاني
 عشر من شهر ربيع الاول سنة اربع وثمانین وخمسائة فوبن و صحیح
 منته و حواشیه فی شهر ربيع الاول من السنة المذكوره . »

(که معلوم شد این نسخه از نسخه که تاریخ تحریر آن ۵۸۴ بوده استنساخ شده است)

نسخه در حدود سال ۱۳۶۸ در تمشک محمد علی قاسمی بوده و به سال ۱۳۸۳ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در بالای صفحه اول مهر او را دارد .

(۳۲۲)

مَدْرِیْقَةُ الْحَقِیْقَةِ

سنائی مغز فوی

باندازه ۱۱۵ x ۲۲۵ - جلد تیساج تنهایی قرنج و سر قرنج ضربی
زمینه طلا گل مشکی عالی - کاغذ ترمه اصفهائی ، جدول زرین متن
زلفشان غبار - عنوانها بشنگرف - دو صفحه اول متن وحاشیه قلمکاری
بین مصراعها تسمه لاجوردی متقش - یک سر لوح مذهب مرصع لاجوردی
خوش که در کتیبه آن عنوان و ناظم بخط وقاع خوش بسفیداب روی
متن لاجورد و بسمه بمرکب مشکی بخط نستعلیق و عنوان فصل اول
بشنگرف بخط نستعلیق نوشته شده است - ۴۷ صفحه ۱ هر صفحه
۲۳ سطر هر سطر یک بیت . ۶ سلیتر - خط نستعلیق کتابت مخفی
متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۰) (شماره ۴۰۱)

از آخر لاقط یک ورق ساقط دارد

آغاز و پایان متن مانند نسخه شماره ۳۶۷ و نیز فصل منثور
را پندنیال دارد .

پایان موجود « ... تا سفیدان را فواخنه ندارد »
کیفیت ورود یکتا بیخانه معلوم نیست .

(۳۲۳)

حقیقة الحقیقة

سنائی

باندازه ۱۲ × ۲۲۵ - جلد جدید تیماج سبز ترنج و سرتونج
سنگنه طلا پوش اندرون تیماج سرخ ساده کار « محمدناصر » - کاغذ
کشمیری جدول زرین - عنوانها بشتگرف دو صفحه اول متن و حاشیه
بین مصراعها تسمه مذهب منقش ، حاشیه حککاری - یک سر لوح
مذهب سرصع خوش کبه « بسمله » در کتیبه آن نوشته شده است -
۵۵ صفحه ، هر صفحه ۲۱ سطر ، و هر سطر یک بیت ۶ مایلتر -
خط نستعلیق کتابت مخفی متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن
۱۰ - ۱۱) (شماره ۳۰۱)

آغاز و پایان متنوی مانند نسخه پیش

در حدود سال ۱۰۷۲ در کتابخانه پادشاهان هندوستان و در
حدود سال ۱۲۰۰ در تملک سلیمان بن شاهرخ نامی بوده و معلوم
نیست درجه تاریخی بکتابخانه داده شده است .

(۳۲۴)

حقیقة الحقیقة

سنائی

باندازه ۱۲ × ۲۳۰ - جلد ماعوی مشکي ترنج و سر ترنج
و گوشه ضربی ، زینته زر بوته سرخ ، اندرون تیماج سرخ بغدادی ساده
جدول مذهب لولادار - کاغذ بخارائی جدول زرین - جای عنوانها
بیاض - یک سر لوح مذهب سرصع مزدوج خوش - صفحه اول و هالی

شده - خط نستعلیق کتابت خفی متوسط - رقم قطب الدین بن حسن -
تاریخ تحریر سال ۱۰۰۵ (شماره ۳۶۳)

آغاز و پایان مشنوی مانند نسخه پیش .

پایان « تمت الكتاب بعون الملك انوهاب علي يد العبد المذنب
قطب الدين بن حسن الكاتب خفر ذنوبهما وستر عيوبهما في تاريخ شهر
ربيع الاول سنة خمس عشرين الف من هجرة النبويه . »

نسخه متعلق به حاجی مراد خان بن محمد عقیق تبریزی بوده
و سال ۱۳۸۵ از عرض ناصرالدین شاه گذشته است در حاشیه صفحه
اول مهر او را دارد .

(۳۲۵)

سنائی

باندازه ۱۱ × ۲۲۵ - جلد تیماج یشمی تریج و سوتریج و گوشه
متنگه جدید - کاشه اصفهانی جدول زرین - عنوانها بشنگرف - ۳۹۷
صفحه ، هر صفحه ۱۹ مطر ، هر سطر یک بیت . ۵ میلیمتر - خط نستعلیق
شکسته کتابت متوسط - رقم را محو کرده اند - تاریخ تحریر سال ۱۰۷۰
(شماره ۳۶۵)

آغاز مانند نسخه پیش

پایان

آن نه ترس خدا که ترس خود است

تن که در طبع نیک و ترس بد است

« تمت الكتاب بعون الملك انوهاب بتاريخ ۲ شهر رمضان
المبارک سنة ۱۰۷۰ در دارالسلطنه اصفهان بهشت توأمان در حینی

که از شغل دنیوی بری بود جهت رفع دلگیری در مقام توضیح کاغذ
و مرکب آمده نوشته شد بجا آنکه هنگام مطامعه و مناظره قنبر . . (بقیه
را محو کرده‌اند)

ابیات آن ستوری در حدود ربعی از اصل است و متن کامل نیست .
سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه اول در محل
سر لوح مهر او را دارد .

(۳۲۶)

مذاهب

سنائی

با اندازه ۱۶۰ × ۲۵۰ - جلد ساغری مشکی تریج و سر تریج و
گوشه خربی عنای زینده طلا ، اندرون تیماج عنای تریج و سر تریج
و گوشه و حاشیه سوخت بقرق طلا پوش عالی - صفحات متن و حاشیه
کاغذ متن عاداتشاهی قطعه شکری ، حاشیه زرد ، جدول زرین و تمام
صفحات حاشیه حککاری خوش - عنوانها بزر نوشته شده - تک سر لوح
مزدوج مذهب بر صغ عالی - ۱۰۲ صفحه ؛ هر صفحه ۱۰ سطر ، هر سطر
تک بیت - خط نستعلیق کتابت جلی عالی - بدون رقم و تاریخ تحریر
و با احتمال قوی بخط پادشاه صفهانی (قرن ۱۰) (شماره ۱۰۰۲)

آغاز :

« حمد بیحد صفات یزدان را / مدح بی قدح ذات سبحان را »

پایان :

« یاد یرمصطفی درود و سلام / ابدالده هر صد هزاران عام ه
صفحات قسمت آخر کتاب سوزخورده و وصالی ندند و میان عنقه
۵۳ و ۵۴ و ۵۷ و ۵۸ حاضر اورافی سافط دارد .

نسخه از ممتلكات میرزا مهدیخان نادری بوده است و در آخر کتاب مهر اورا دارد و بسال ۱۲۲۲ از عرض فتحعلیشاه گذشته و در حاشیه صفحه اول نام فتحعلیشاه بخط نسخ و مرکب مشکمی روی متن زر در تیره‌جی نوشته شده است. بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصراندین شاه گذشته و بالای سر لوح مهر اورا دارد .

(۳۲۷)

مکتوب

سنائی

با اندازه ۱۶۰ × ۲۵۰ - جلده میشن مشکمی ضربی طلاپوش فرسوده ، اندرون میشن عنایی ساده - صفحات متن و حاشیه ، کاغذ متن بخارائی نخودی افشان ، حاشیه کاغذ الوان زرفشان جدول زرین و کمند سرخ - عنوانها یسئدآپ ، روی متن زر در سر سخنهای مرصع - صفحه اول حاشیه تشعیر سازی میاه قلم - بکک سر لوح مزدوج مذهب مرصع عالی که در کتیبه آن روی متن زر پشتگرف بخط کوفی قرظینی نوشته شده است « الله و لاسواه » - بکک مجلس سینه‌اتور عالی تصویر مهستی و سلک انعوت ، حاشیه نقاشی و بکک تصویر میاه قلم ساده ظاهراً شبیه حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب و در پایان نسخه ، بکک مجلس تصویر سنائی و اوحدی عمل « بهرام قلی افشار نقاش » - ۱۰۴ صفحه ، هر صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک بیت - خط نستعلیق کتابت خوش - بدون رقم و تاریخ تحریر (نیمه دوم قرن ۹)

آغاز و پایان نسخه مانند نسخه پیش

بتاریخ سال ۱۲۴۰ در تملک احمد علی میرزا درآمده است و چون باد داشتها و مهرهای پشت کتاب را محو کرده‌اند کیفیت ورود آن بکتابخانه معلوم نیست .

ادیب صابر (شهاب‌الدین بن اسماعیل ترمذی)

(۵۴۶ ، م)

باندازه ۱۶۵ x ۲۷۲ - جلد تیماج ساده حنائی - ۳۲۰ صفحه
در صفحه ۱۷ سطر ، هر سطر یک بیت ۹۵ مایلتر ، تا صفحه ۶۱
در حاشیه نیز بخط دیگری آیات متفرقه شعرای مختلف بدون ذکر شاعر
افزوده شده است که در هر صفحه ۱۳ بیت است - خط شکسته نستعلیق
کتابت بد - بدون رقم (حاشیه بخط صدرالشعراء) تاریخ تحریر ۱۲۴۶
(شماره ۱۱ - ۲)

حواشی بخط صدرالشعراء است و در صفحه اول در ابتدای حاشیه
نوشته است « متن این کتاب دیوان ادیب صابر است بسایقه من بنده
صدرالشعراء کمتر از هیچیک از تحول شعرا نیست ، عجیب میکند خوبی
داشته . »

نسخه مشتمل است بر : تصاید (مرتب بحروف قوافی غزلیات
(نامرتب) - مقطعات - رباعیات

آغاز :

« نو بهار بدیع بی همتا همتی بذل کرد بر صحرا »

بایان :

« چندان چه خوری زبهر دندان نشودر

از یک صدف ای نگار یک درکم گیر »

« تمت الكتاب . بعون الله ملكه الوهاب تمام شد در شب دوشنبه

پنجم شهر شوال من شهر سنه ۱۲۴۶ »

کیفیت ورود بکتابخانه معلوم نیست .

ادیب صابر

باندازه ۱۱۰ × ۱۹۵ - جلد ساغری سشکی تریج و سر تریج و گوشت بریده ضربی مذهب ، اندرون تبحاج حنائی بغدادی ساده جدول زین - کاغذ ترمه جدول و کمنه زین - جای عنوانها بیاض - یکتا سراج مذهب برصیح متوسط - ۲۲۱ صفحه هر صفحه ۱۱ سطر هر سطر یک بیت ۶۲ میلیتر - خط نستعلیق تحریر کتابت متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره ۲۱۴)

نسخه مشتمل است بر : یک مقدمه سنوز - ترجمه احوال ادیب صابر قصاید (نامرتب) مقطعات - غزلیات - رباعیات آغاز مقدمه :

« شهاب اندن ادیب صابر غفرالله ذالمشعدي ماهر و ادیبی فاضل و شاعری کامل بود ، در عهد سلطان سنجر از ترمه بمر و افتاده و اصل او از بخارا است ، ما دو خرامان نشو و نما بافته است . سفارش رئیس الدین وطواط است . . . »

پایان مقدمه

« . . . ادیب در خوارزم بود انسر تحریر یافت ادیب را دست و پا بست و در جیحون انداخته و کان ذلک فی شهر سنه ۵۴۶ . . . »

آغاز دیوان :

« نماز تمام چو صحبت بریدم از ماوی

برده گشت طریق ملام از سلمی »

پایان موجود :

« این داعیست پای امل را بکوی دل

و آن هادیست دست اجل را بسوی جان

نسخه از آخر لائل یک ورق ساقط دارد

سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و پشت صفحه

اول مهر اوست دارد .

(۳۳۰)

صد گفته حضرت علی بن ایطالب و ترجمه منظوم آن

(رشید و طواط محمد بن محمد بن عبدالجلیل کاتب)

باندازه ۱۴۰ × ۱۹۰ - جلد تیاج شکی ترنج و حاشیه سنگه

طلاکوب جدید - کاغذ قطعه مسرقندی جدول زرین - ۳۲ صفحه

هر صفحه ۹ سطر (سه سطر متن کنماات و نمش سطر ترجمه منظوم)

یک سطر لوح مذهب فرسوده که در کتیبه آن بقلم سرخ و خط رقاع جدید

عنوان نوشته شده است - خط متن کنماات ثلث دو دانگ جلی خوشی بزر

تحریر دار و ترجمه نستعلیق کتابت متوسط بزر ساده و صفحه آخر رقاع

نیمدو دانگ خوشی بزر تحریر دار - کاتب محبی و محرر حاجی محمد

شیرازی - تاریخ تحریر سال ۸۷۸ - (شماره ۲۰۸۴) -

آغاز : « لوکشف العطاء ما ازددت بقیناً . »

« حال خند و محبم دانستم یقین آنچنان که می یابند

« گر حجاب از میان بردارند آن یقین ذره نیشزابد »

نایان : « السامع للغبیه احدالمعتابین . »

« تا توانی بخواه غیبت کس نه گه جد و نه گه طیبست

« هر که او غیبت کسی شنود هست همچون کتله غیبت »

« تمت مائة كلمة من كلام اميرالمؤمنين وامام المتقين علي بن ابي طالب كرم الله وجهه علي يد العبد الفقير الى الله تعالى معي تاجوا لله عنه وحرره حاجي محمد بن عبدالواسع التبريزي عن الله عنهما في الثامن عشر من جمادى الآخرة ثمان وسبعين وثمانائة حامداً لله وسليماً و مسلماً علي نبيه محمد وآله الطاهرين . »

سال ۱۳۸۳ از عرض نامراندین شاه گذشته و در بالای صفحه اول مهر او هست .

چنین گوید محمد بن محمد بن عبدالجلیل العمری الرشید الکاتب که امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب ... فصلحتی داشت ... و عمرو بن بحر الجاحظ ... از مجموع کلام امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب ... صد کلمه اختیار شده است و هر کلمه را بر هزار کلمه داشته است و بغض خویش نبشته و خلق را یادگار گذاشته واجب دیدم من است ... جلال اندین دانی سلطان شاه ابوانقاسم محمود بن خوارزمشاه این اربابان این خوارزمشاه اتسزین خوارزمشاه ... آن صد کلمه را برسم خدمت خزانه کسب کرده او - بدو زبان تازی و پارسی تفسیر کردن و در آخر تفسیر هر کلمه دو بیت شعر از منشآت خویش که مناسب این کلام آوردن تا فایده آن عاشر و منفعت آن تمام ترین و هر دو فریقی هم ارباب نظم و اصحاب نثر در مطالعه آن رغبت نمایند ..

لو كشف الغطاء

معنی این کلمه بتازی ...

معنی این کلمه پیارسی یکی که می فرماید که کینه آنچه سرا در دنیا که سرای جهابست معلوم شده است و بقین گشته از امور آخره چون حشر و نشر و ثواب و عقاب و نعیم و حجهیم و غیر آن . اگر حساب دنیا از میان برگیرند و مرا به دار آخره برسانند و آن جمله را بچشم مشاهده کنم بگذرد در بقین من زیادت نشود چه علم الیقین من امروز همچون بقین من است فردا .

شعر

حال خلد و حجیم دانستم یقین آنچه‌انک می‌باید
گر حجاب از میانه برگیرند آن یقین ذرهٔ نه‌فزاید *

شرح صد کلمه امیرالمؤمنین علی ابن ابیطالب تمام شد شب
یکشنبه منتصرف ماه صفر سنه تسع و خمسين و خمسائة ختمه الله بالعیر
و نام این شرح مطلوب کمال طالب من کلام علی بن ابی طالب نهاده آمد

(۳۳۱)

صد کلمه حضرت

رشید و طوواط

باندازه . ۱۲ × ۱۸۵ - جلد دولائی ابره ساغری مشکی ، اندرون
و سجاغ تیماج سرخ - کاغذ نرمة : صفهائی بدون و کمند زین -
بک سرلیح مزدوج مذهب مرصع عالی که در کتیبهٔ آناروی متن لاجورد
بقلم زر و بخط رفیع خورش عنوان کتاب نوشته شده - دو صفحه اول
متن و حاشیه مذهب منقش بین سطور طلا اندازی - متن کلمات پلاچورد
و دور آن طلا اندازست - ترجمهٔ منظوم بچلیب روی متن زر افشان
غبار نوشته شده است - هر صفحه شش لچکی مرصع مذهب عالی دارد -
خط اصل کلمات مستعلیمی نیم دو دانگ خفی و ترجمه منظوم خفی
عالی - بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۱۲۷۳ - (شماره ۳۱۲۷) .
آغاز نامه مانند نسخهٔ پیش .
ادیان :

« زدن چشم و زشتی گفتار راندن شهرت و خطای زین »

« کتبه العبد المذنب ... سنه ۱۲۷۸ » (رقم را محو کردند)
در پشت صفحهٔ اول نسخه را بخط بیرزا حسین کاتب السلطان

تشخیصی داده‌اند و مستبعد نیست که خط شیوای میرزا محمد حسین
کاتب‌السلطان شیرازی باشد .

در پشت صفحه اول سهر ولیعهدی مظفرالدین شاه است و در پشت
صفحه آخر مشیرالسلطنه (که در آن هنگام در تبریز منشی حضور
وئعهد بوده) بذلی نویخته و نسخه را تقدیم مظفرالدین شاه کرده است
و در صفحه ماقبل متن کتاب هم او زبان ریاست بیونات کتابخانه بطالی
دیگر نویخته و اشاره بقدم آن در چهل و سه سال قبل کرده است .
(۳۳۲)

دیوان

سوزنی (شمس‌الدین ابوبکر محمد بن علی بن
سلیمان سمرقندی)

(۹۵۶۲۴م)

باندازه ۱۳۰ x ۲۰٫۸ جلد تیماج سرخ قرنج و حاشیه بتگته .
کاغذ فرنگی الوان جدول زرین . عنواتها بعرض ۱۹۰ صفحه هر صفحه
۵۱ مصور ، هر سطر یک بیت ۶۷ مینیمتر در محل سلوح عنوان کتاب
بسرخی نویخته شده است . خط نستعلیق کتابت حقی متوسط . رقم رضایی
تاریخ تحریر سال ۱۲۵۸ (شماره ۳۷۸)
نسخه مشتمل است بر : عفاوند (نامرتب) - غزلیات (نامرتب)
مقطعات - رباعیات .

آغاز

« در هر گناه مغرّه دایم بخیر خیر یارب بر اخلص کن از بد بوسخره گیر »
پایان

« از پایچه چوستگ سیماب نشاط در گنبد سیمین چوستگت ریزم »
« حسب‌الحکم اعلی حضرت شیرازی . در دست کمترین چاکر »

درگاه رضائلی شرف اتمام پذیرفت - تحریراً فی شهر شوال سنه ۱۲۰۸ .
 بسال ۱۲۸۳ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در پایانی صفحه اول
 در محل سرلوح مهر او را دارد .

(۳۳۳)

انوری (اوحدالدین علی بن محمد بن اسحاق ابیوردی)

(۵۸۳۰۲)

باندازه ۱۴۰ × ۲۴۵ - جلد تیماج سرخ بغدادی قرنچ و سر
 تریج منگنه بوم میز ، اندرون کاغذ آبی متن و حاشیه منگنه طلا پوش
 کنار محمد ناصر سال ۱۲۷۷ - کاغذ اصفهانی نخودی جدول زرین -
 جای عنوانها بیاض - ۴ سرلوح مذهب مرصع خوش - ۶-۱ صفحه ،
 هر صفحه ۲ سطر ، هر سطر یکک بیت ۸۳ مینیمتر - خط نستعلیق
 کتابت خفی متوسط - رقم نمان محمد قریشی - تاریخ تحریر سال
 ۹۸۹ (شماره ۶۶ - ۳)

نسخه مشتمل است بر : قصاید - غزلیات - مقطعات - رباعیات .
 نسخه در اصل منقسم به چهار قسمت مذکور و اشعار هر قسمت برتب
 بحروف قوافی بوده است ولی در صحافی مجددی که شده اوراق بشوش
 گردیده و اکنون فقط قصاید و رباعیات آن مرتب است و دیگر قسمتها
 آشفته و در هم تصحیف شده است .

آغاز :

«مقدری نه پالت بقدرت مطلق کندیشکل بخاری چو گنبد ازرق ..»
 بابان رباعیات .

« امروز بصد زبان جهان میگویند ای عدل عمر بیا به بین عدل عمر»

« فرغمت عن هذا الكتاب اسمه کلیات ملكة الشعراء حکیم اوحدالدین انوری طاب ثراه وجعل الجنة مثواه . فی یوم الاربعاء من شهر شعبان سنه ۹۸۹ تسع وثمانین و تسعمائة . محرره بنده حضرت محمد کیشی خان محمدابن عبدالغنی قریشی والسلام . »
 پایان نسخه .

« جز صبر و بردباری رویت همی نیستم
 چون عاشقم چه چاره جز صبر و بیکراری »
 « تمت هذا الكتاب غزلیات بن کلام صاحب الکلام انوری
 لقبه اوحدالدین نورالله مرقده فی شهر رجب رجب قدره سنه ۹۸۹ مؤرخاً . »
 در حاشیه صفحه اول مهر ولیعهدی مظفراندین شاه را دارد .

(۳۲۴)

انوری

باندازه ۱۴۰ × ۲۴۰ - جلد ساغری مشکی تریج و سر تریج
 و گوشه پریده خبری بزم مذهب ، اندرون نیماج سادۀ تریاکمی - کاغذ
 اصفهانی جنول زین - عنوانها بزر و متنگرف - یک سرلوح مذهب سرصح
 خوش - خط تستملیق کتایت خفی خوش - بدون رقم - تاریخ تحریر
 سال ۱۰۱۵ . (شماره ۲۰۰)

نسخه مشتمل است بر : قصاید (مرتب) - مقطعات (مرتب) -
 غزلیات (مرتب) - رباعیات (مرتب) .
 آغاز :

« صبا بسبزه بیاراستد دارد لبی را
 نمونه گشت زمین سوغزار عقبی را »
 پایان :

« اندر زبده خدای گوگ آمد گرگ
 هیهات اگر نوشان شبانی نکمی »

ه اتمام یافت دیوان ملکه الشعراء والحقکاء حکیم انوری .
 تحریراً فی التاريخ غره شهر ربیع الثانی سنه ۱۰۱۵ .
 نسخه در کتابخانه سلاطین هند برده و در سالهای ۱۰۹۵ و ۱۰۹۲ و ۱۰۹۸
 از عرض کتابخانه ایشان گذشته و بعد از ۱۰۹۸
 از میرزا محمود وزنر برای کتابخانه سلطنتی خریداری شده است .
 (۳۷۵)

انوری

بانهاده ۱۴۵ x ۲۴۵ - جلد ساغری سرخ تزیین و سر تزیین برده
 منگنه قهری زمینه مذهب اندرون ساغری سنگی تزیین و سر تزیین سوخت
 معرق بوته مذهب زمینه لاجوردی خوش - کاشخ بخارا ئی متن درون
 جدول زرین - جای عنوانها پیاضی - یکت سر لوح سابع بر مع خوش -
 ۶۹۰ صفحه ۱۰۰ صفحه = ۱ سطر . هر سطر یکت بیت ۷۲ بیلجتر) خط
 نستعلیق کتابت خوش - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۰)
 (شماره ۲۰۱)

نسخه مشتمل است بر قصاید (مرتب) و مقطعات (مرتب) -
 غزلیات (مرتب) - رباعیات (مرتب)

آغاز :

« صبا بسوزد پیار است به رخ دبی را نمونه گشت زحین بوغرا و عقبی را
 نایان :

« گفتیم که اگر تو چاه بر خود نداری چون رنگ روزی بختده بیرون بیروی
 نسخه از متاعکات محمد حکیم بن محمد مظفر اوردنی بوده
 و بعد از ۲۸۲ . از عرض کتابخانه ناصر الدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه
 اول سهر او را دارد .

انوری

باندازه ۱۴۵ × ۲۴۵ چند ساغری سرخ ترنج و سر ترنج و گوشه بریده خرمی طلا بوش . اندرون تپه‌ای قهوه‌ای ترنج و سر ترنج و گوشه سوخت معرق بوته مذهب زمینه سبز و سرخ خوش - کاغذ اصفهانی جدول زرشان غبار - سر سخنها طلا کشیده - عنوانها بسرخی و سفیداب و بعضی بیاض - بکک مرلوح مذهب مرصع خوش که در کتیبه آن روی متن زر عنوان کتاب بیشتر گرفت نوشته شده است ۷۶۹ صفحه؛ هر صفحه ۱۷ سطر. هر سطر بک بیت ۷ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خوش - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۱) از آخر نسخه و پیش از صفحه ۷۲۸ لافل بکک ورق ساقط .

نسخه مشتمل است بر: قصاید (مرتب) و مقطعات - مخزلیات -

رباعیات .

آغاز :

« صبا بسبزه پیار است دارد نبی را نمونه گشت جهان سرغزار حق را »

پایان :

« تقدیر بعزم تیزگامت سازد روزی بعبط دادن عاست مانند »

نسخه از کتابخانه عمادالدوله بوده و سال ۱۳۱۴ به حسین قوام

دفتر آنتیانی منتقل شده و آنرا پسر زنده خود علی اصغر منتقل کرده و معلوم

نیست در چه تاریخ بکتابخانه داده شده است .